

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland

ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

H. Lausten-Thomsen: Sønderjydsk Litteratur 1864—1914.

Sognepræst P. H. Moos: Kirkeuret i Kliplev.

Samleren.

Nr. 12 — 1. JUNI 1931. — 7. Aarg.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

KJØBENHAVN

ETABLERET 1873

Aktiekapital (fuldt indbetalt) . . . Kr. 50.000.000

Reservefond 31.016.061

FILIALER I:

AABENRAA - AARHUS - ESBJERG - GRAASTEN
HADERSLEV - HORSSENS - KALUNDBORG - ODENSE
RANDERS - RØNNE - SØNDERBORG - TOFTLUND
TØNDER - VIBORG - VARDE

Biler udlejes H. Jensen Toft

altid pæne og under paalideligt

Førerskab.

Ogsaa over Grænsen.

Humlekærren, Tønder

Tel. 255.

Indmeld Dem i

„Historisk Samfund for Sønderjylland“

og tegn Abonnement paa

„Sønderjydsk Maanedsskrift“

Sønderjydske Litteratur 1864—1914

En Oversigt af H. Lausten-Thomsen.

Det vilde ikke være vanskeligt at skabe en fuldstændig liste over bøger, skrevne i udlændingstiden af danske sønderjyder i Sønderjylland; men en sådan liste vilde langt fra omfatte alt, der havde litterær betydning i den nationale modsætning i det omstridte land. Det er lidt, og det er fattigt, hvad der fremkom af værd, der voksede ikke skønlitteratur i kampens stund. Det var der hverken tid eller råd til; men des større var betydningen, des dybere tilegnedes tit det lidet, der fremkom, i bog, i almanakker og søndagsblade eller i dagspressen.

Imellem krigene havde Lembcke sunget. „Vort modersmål er dejligt“ er fra Haderslev. „Den sønderjydske digterinde Anna“, Anna Kristiane Lautrup (1794 – 1884) havde udsendt dem af sine digte, der endnu har nogen værdi; hendes „Markblomster“ er fra 1852. Hendes bedste digt, „Tusinders moder, vugge og grav, vældige hav“ er nu over 100 år gammelt. Provst Karstensens (1809—1884) digte falder til dels også uden for denne lille afhandlings samme.

„Længe nok har jeg Bondepige været“ er skrevet 1850; i 1864 blev Karstensen fordrevet fra sit præsteembede i Dybbøl, og det var i Gelsted præstegård på Fyn, at han skrev:

„Jeg spørger solen, når dagen gry'r:
når kommer dagen dog, den vi mene“.

Det er ligeledes ham, der i Alsinger mål har skrevet „En Alsinger Vihs“, der er bleven sunget i en uendelighed ved sønderjydske møder:

„Guj owten, i drænge! Kommer hid til vor disk“
og sangen om Als: „Af Østerhavets vover“ med smukke vers om Als's natur og folk, men uden den stærke nationale klang, der ellers lyder i hans vers.

Præsten Lohmanns sang: „Den ti, te to dråv fra mæ“ er også fra de første tider efter 1864, og den har i sin ægthed, i sin træfsikre tone haft sin store betydning. Der vil være mange, der aldrig glemmer,

hvad den betød, da vi første gang i visheden om grænseflytningen ved nytårstide 1918—1919 sang om

„den daw, di skal flytt vos e grænds
. . . så holder vi et høtte, der alle förr æ nævn,
vi bliwer glaj, som vi aller æ blewn!“

Skolelærer Bendix Hansen fra Frøslev (1843—1875) var ved krigen lærer ved døvstumme-institutet i Slesvig by. Han blev fordrevet fra sit embede og var siden i Nørrejylland. Han skrev der en række fortællinger med emner fra sin hjemegn, hvoraf nogle blev udgivne året efter hans død med en skildring af forfatterens liv ved Zakarias Nielsen. I denne skildring står der, måske lige særtegnende for Bendix Hansen og for Zakarias Nielsen:

„Bendix Hansen ejede vel ingen storslået begavelse, og det kan være, at digtekunstens vågende herolder ville sætte hans navn ned i rækken af de virkelig godkendte digternavne; og dog havde han vundet sig tusinder af venner ude i folket — og måske navnlig blandt de åndsvågne Sønderjyder — venner, der vel ikke vare i besiddelse af nogen overordentlig udviklet kunstmag, men som ved et sundt, umiddelbart naturskøn følte, at de igjennem hans skrifter modtog bud og hilsen fra digtekunstens lyse og dejlige egne. Det var i øvrigt ikke drømme om ros og ære, der var drivkraften i hans forfatterværk; han bar dybt i sjælen en levende trang til at sysle med digtekunsten for dennes egen skyld. Dens skønhed løftede ham, dens kraft fyldte ham og nærede digtertrangen i hans indre. Ja allerede i hans barn-dom ytrede digterånden sig hos ham og gav sig udtryk så vel i fortællinger som sange, og hele hans liv var viet til „det sandes, det godes og det skjønnes tjeneste.“

Denne naivt smukke tone er lige så fuldt Bendix Hansens som hans skildrers. Den største af hans fortællinger: „Det største“ har netop den samme elskeligt naive klang, der lader skimte den rene og ægte følelse igennem udtrykkets kejtethed og overleverede stivhed.

Ganske anderledes herre over formen er de to jævnaldrende redaktør Johannes Moldt i Sønderborg (1835—1906) og kromand og gårdejer Karsten Thomsen i Frøslev (1837—1889).

Johannes Moldt, der i 30 år var redaktør af „Dybbølposten“ i Sønderborg, har skrevet nogle bind — utrykte — digte, kort efter 1864 skrev han om Danmark som „Sorgens blege mø“:

„Sålunde stander Danmark med rent, men brustent skjold,
med kors, med tunge tab, med sorg i sinde;
engang jeg elsked hende, men nu har tusindfold
jeg kærere den stakkels blege kvinde.
Så vist et folk kan trykkes, men aldrig slås i kvag,

hvis selv ej hånd det rækker, så vist skal gry en dag,
da alle sine børn min moder favner."

Det er den tale og tone, der nu går igennem alt, hvad der indtil genforeningen skrives i Nordslesvig. Undertiden kan der dog også tales skarpt og vittigt som i Moldts bog af 1869: „Hvorfor jeg er bleven tydsk. Selvbekjendelse af Matz Matzen, Synsmænd". I denne ypperlige alsiske folkelivsskildring - måske den bedste skønlitterære bog i Sønderjylland i de første tredive år efter krigen - har Moldt med skarp satire skildret en holdningsløs national overløbers tankegang:

„Hvorfor er jeg bleven tydsk? Ja det er såmænd en lang historie, og da jeg har hørt sige, at en tydskers fornemste dyd er grundighed, vil jeg tage tingen rigtig grundig og give hele mit levnetsløb tilbedste, især da jeg uden det skal have min store nød med at klare mit standpunkt."

Moldts bog har endnu i dag sin både litterære og nationale værdi; ikke mindst turde den være at anbefale til læsning til troskyldige danske læsere, der i vore dage er optaget af vor tids hjemmetyskeres „store nød med at klare deres standpunkt" og med at finde åndelige begrundelser for deres unaturlige nationale stude.

Karsten Thomsen.

Karsten Thomsen var bysbarn af Bendix Hansen, som han fra det sogn, der i dag er Danmarks sydligste, men nu lige uden for Flensborgs porte er gennemskåret af landegrænsen. Han er Sønderjyllands første folkemålsdigter; der er dyb alvor i hans digte, i følgeskab med skæmt og lune. Karsten Thomsen har ikke som så mange efterlignere og fæller valgt folkemålet for at

kunne slå af på kravene til formen; for ham er hans folkemål det naturligste udtryk, når han under den Bjørnson'ske signalfejde i 1876 halvt ærgerlig, halvt bedrøvet spørger:

„Skal tyskens sprog få slæggen
vort go-j, gammel mål?
Skal kvovn vi o' fyg' etter
i tyskens hovven skrål?
Skal helle minder slættes
og trampes ned i støv?"

vor kønnest Blommer vænes
om a' den tyske plov?"

Eller når hans sang i vuggevisen lyder inderligt og ængsteligt om hjemmet:

„No er æ gywt o' sirrer sjel
her ve' e vugg',
lill' Jens er i 'en, o han gær no
i hans tiend' ug'.
Guj ve'd, ven han vejs te en gång,
om han skal syng', som æ no sång,
ander syng e tyskeres visser“.

Drengen synger, det ved vi i dag, som faderen sang; det gør sønderjysk ungdom, og den glæder sig endnu ved hans viser, mest ved de gladeste: „Min nærest“ og „Law Jens kom hjem“:

„De' var en daw i høstens ti',
da Pers slow Row for fuld',
der var inne hjem, undtejn Mari,
som kog' e unnen skuld!“

Nogen bog nåede Karsten Thomsen aldrig at få udgivet, hans digte samledes af Morten Eskesen i et lille hæfte „Fra danske Hjem i Sønderjylland“, udsendt i mange udgaver.

Der kom heller ingen andre bøger i Nordslesvig i disse år, i det mindste slet ingen af skønlitterært præg. Digte og småfortællinger saa dagens lys i dagblade, i „Drøhses Almanak“, der udkom i Tønder, og i „Kristelig Folkekalender“ fra Breklum.

I den førstnævnte skrev lærer Borst fra Mjolden efter Fr. Fischers forbillede omskrivninger af sønderjydske folkesagn; i det på dansk skrevne tyskerblad i Haderslev kom en større „historisk fortælling“ af ham under navnet „Tule Vognsen“. Dens litterære værd er yderst ringe; men folk var nøjsomme. Lærer Borsts noveller læstes i vide Kredse.

Større værd havde præsten Nicolai C. Nielsens fortællinger, hvoraf de fleste først fremkom i almanakken i Breklum; han har udsendt en hel del bøger på Roms og på Milos forlag: „Kristelige Fortællinger og Digte for Folket“, „Herrens Røst i Haven“, „Paa Rejse omkring mit Hus“, „Schæfergaarden“, „Endnu en Gang paa Rejse“. N. C. Nielsen er „Slesviger“, ikke sønderjyde, hans hjemstavn, hans land er så afgjort området mellem Kongeå og Ejder, og hans dybt kristeligt prægede bøger giver på tyskpåvirket dansk tit både gode og smukke billeder fra hans hjemstavn. Han var præst i Højrup sogn, i Valdemar Thistedes gamle sogn, og selv om han hverken når denne i prosa eller poesi, har han ikke været ham nogen hel daarlig

efterfølger i litteraturen. Hans poesi svarede til hans livsfølelse, når han sang om

„et kjærligt sind, med Herren fred,
og orden, flid og nøjsomhed.“

En lille bog „Sønderjydske Toner af Peter J. Hansen, Bonde“, udkommet i 1869, lyder i nationale toner, og det var også dem, Rasmus P. Clausen fra Smedager (1841--1909) sang. Under andre forhold vilde hans vers næppe have vakt opmærksomhed; men, naar den stovte bondefører Clausen skrev sine smådigte, læste og sang man dem i Sønderjylland. En del af hans digte udsendtes af Morten Eskesen sammen med Karsten Thomsens. Andre kom år efter år i den „Sprogforeningens Almanak“, der begyndte at udkomme i 1894. Han kunde godt forme et lille fikst vers; men stort mere blev hans digtning heller ikke:

„Aldrig tab dit mod, håb kun ufortrøden!
Hjælpen nærmest er, når størst synes nøden.“

Det var hans, som det var al den spæde sønderjydske digtnings tale i disse år.

„Sprogforeningens Almanak“ blev fra først af udgivet af tre fremstående mænd i den nationale Kamp: Jørgen Fausbøl i Branderup mølle, J. N. H. Skrumsager i Københoved og M. Andresen i Åbenrå. J. Fausbøl har udgivet en del ældre skrifter, gjort et stort og nyttigt folkloristisk arbejde, der vil bevare hans navn. Han har været en flittig medarbejder ved bladet „Dannevirke“ og har der skrevet et bidsk indlæg „Germanomani“ (1891) imod hjemmetyskerne; men hans fortjeneste ligger lige som J. N. H. Skrumsagers på andre områder, selv om denne åbnede almanakken med en fortælling „Virkelighedsbilleder“, der efterhånden fulgtes af en lang række.

M. Andresen, sprogforeningens leder i mange år, havde under navneskul skrevet en længere fortælling „Tvillingbrødrene“, i „Dannevirke“, men den er nu forlængst gemt, og litterært ligger hans fortjeneste indenfor sprogforeningen, ikke mindst med udgivelsen af „Den blå sangbog“ og almanakken.

M. Andresen

Op igennem halvfemserne indeholder det ovenfor nævnte dagblad til stadighed digte, tit pæne og velpudsede, men yderst sjældent mere, af P. Eliassen, Hans Petersen, fru Anna Calløe og fru Karen Andresen Mathiesen, der også en gang samler sig til et større fortællende arbejde i bogform.

Ved „Flensborg Avis“ sidder forfatteren P. Skovrøy og noget senere også matematikeren Nikolaj Andersen som medarbejdere. De

sætter deres spor i avisen, og det er især de to, der giver almanakken dens præg.

P. Skovrøy der er født 1851 i Arrild, redigerede fra 1882 „Vestslesvigs Tidende“ i Tønder. Han var en ypperlig journalist, der forstod

Skovrøy i Samtale med gamle Lisette

at give hver lille dagbladsnotits et personligt præg, og igennem sit blad og sine almanakhistorier er han nået ind i dansk litteratur. Der er muntre småfortællinger fra hans hånd. Det, der er det bærende i hans bøger, er hans indgående kendskab til Vestslesvig, især til Tønder by, hans ævne til at gengive en situation klart og rammende, hans nænsomme respekt for det danske sprog og hans jævne og sunde tankegang. Der kan læses kulturhistorie af hans bøger, vrimplende fulde som de er af fortællinger og mundheld fra folkemunde, og man kan lære af dem, hvorledes en rank dansk borger bar tunge tiders tryk. „Den gamle Mølle“ og „Lys på Møllen“ vil være rene guldgruber for kommende tiders granskere, der vil vide,

hvorledes danske borgere og bønder har levet i udlændighedstiden. Skovrøys begrænsning er let at se, den hænger sammen med hans nationale og borgerlige stilling, en småstadsjournalists, hvor dansk og tysk mødes; men også rent litterært er der perler i Skovrøys digtning, f. eks. fortællingerne „For hun lignede min moder“ og „Den sidste time i dansk“ eller digtet „En julegæst“ — om

„Den kvinde, som må gå fra by til by
i eget land og tigge
for hver mands dør om nattely —
der jages som den vilde ulv på heden,
der hos den sønderjydske bonde trygler freden
og værn mod fjendens brand og bål.“

Det er modersmålet, han synger om, som Moldt om den blege kvinde fædrelandet. Her turde han vove patos; men latteren eller

helst endda smilet var ellers hans kæreste våben på hans lange „Hundevagt“ ved sydgrænsen for Nordens folk. Den bar ham over døgnets vanskeligheder, han var Sønderjyllands eneste forfatter af fag i den tid, her tales om, og synes undertiden hans fortællinger lidt småtskårne, ligger hans fremdragen af særheder og morsomheder undertiden tæt op til snurrepiberier, så hæver han sig til gengæld tit til den styrke og renhed i talen, der bæres af dyb følelse, og side efter side møder man hos ham en varm forståelse og et rigt lune.

Nicolai Andersen fra Tombøl i Felsted Sogn (1862—1919) var fra sidst i firserne i nogle år medarbejder ved „Flensborg Avis“,

og i den kom hans to prosaarbejder på sønderjydske stedsmål: „Te owdensæ'e“ (Til aftensæde) og „Te fødselsdaw“. Andersen var ikke blots sproglig interesseret, men han har ved en afhandling om sin fødeegns stedsmål for alle tider indskrevet sit navn i dansk sproghistorie og ved sit arbejde i sprogforeningen som M. Andresens efterfølger i vor nationale historie. Det er sikkert også mest for sprogets skyld, disse arbejder i Felstedmålet er skrevne; men de viser dog smukt forfatterens muntre fremstillingskunst. Samme år begyndte „Sønderjydske Aarbøger“ at udkomme, og i dens

to første bind giver Nic. Andersen typiske prøver på sin digtning i samme mål.

Det er især humoristiske digte, han skriver, tydeligt påvirket fra plattysk digtning, men tit overmåde pudsigt med vel forberedte morsomme overraskelser. Det smukkeste digt, han har skrevet, er dog dybt alvorligt; det står i „Sønderjydske Aarbøger 1890“, tre små vers, der hedder „Gammel kjærlehe“:

Hun sirre, den gammel, o' spinde,
old Aaringe så'ndt hun hæ sæt;
kun langsomt e Lokke* di svinde,
hind Olde fo'lange sin Ret.
Oldt sawder o' sawde, så synke
hind Hænder, e Hjywl la hun staa,
o' mærkle fo'dyfes hind Rynke ---
Do, sej mæ, hvad tænke hun aa?
Så lønle hind Lippe di dirre,
saa sorrefuldt sænkes hind Bryn:
en Ring aa hind Finge den stirre
hun aa med så kummerfuldt Syn.

*Hør!okkerne

Olåt længer o' længe, så lukke
hind Øjn sæ, a Olde så smaa;
hun fold'e hind Hænder o' sukke -
Do, sej mæ, hvad tænke hun aa?

Hun sirre, den gammel, o' beje,
hind Finge hun knuge så fast;
men pludse hun rækker o' tæje
hind Biffel o' bla'je med Hast.
Dæ' ligge to vissen Kjærmind'e,
et haldt Hunde Somre di saa,
hun seer, o' hind Taare di rind'e —
Do, sej mæ, hvad tænke hun aa?

Nic. Andersens digte blev sammen med Skovrøys fortællinger bestemmende for almanakkens præg; den indflydelse, de har øvet, har ikke været lille, — men ved siden af dem bragte almanakken, som Andersen redigerede i sine sidste år, naturligvis bud fra adskillige efterlignere af de to og fra enkelte andre. Til Andersens efterlignere kan dog ikke medregnes præsten i Rinkenæs, Niels Johannes Jensen (1856—1906), der anden steds (Jydsk forlag i Århus 1903) udgav digtet „Simon Peder“; et par mindre digte af ham er udgivne af Morten Eskesen og af Valdemar Rørdam Heller ikke præsten Carsten Petersen, der allerede 1892 i „Flensborg Avis“ skrev et digt i Møgeltønderegnens sprog, hørte til denne kreds. Hans hovedværk „Mit Land“ er først udkommet efter krigen. P. P. Kjær i Arrild skrev lejlighedsvis små rimede valgtaler på sin egns mål; han er Skovrøys jævnaldrende legekammerat og ligner ham i sit faste og glade lune.

„En dansk, som bor på livets skyggeside,
for ham må sættes flere vindver i,“

sang han ved et valgmøde, og et sådant fyndsprog har han af og til haft ævne til at forme.

Men Nis Callesens, Henriette Gubis og frimenighedspræst Thade Petersens bidrag til almanakken bør nævnes; den sidstnævnte skriver helst om sin fødeø Rømø, både i prosa og i vers på rigsmål og på Rømøs stærke sprog. Af bonden Laurids Krogs vers vil et enkelt digt: „Elsk dit land“ måske bevares. Noget senere falder Andreas Gannerups digte i „Dannevirke“.

En særstilling i sønderjydsk litteraturhistorie indtager præsten Johan Zerlang (1864—1924). Han dukkede dybt ned i islandsk åndsliv, fortalte om dette, oversatte f. eks. Gunløg Ormstunges saga til „Nordslesvigsk Søndagsblad“ og strøede især i sine sidste leveår, da genforeningen havde bragt ham sin lykke, digte rundt om sig.

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

---

7. AARGANG

1930—1931

Indhold.

Sønderjydske Naturforhold.

- I. Kr. Findal: Draved Skov og Kongsmose, S. 67.
V. Sigfred Knudsen: do. S. 76.
Hilmar Ødum: Klit og Krat i Vestslesvig, S. 17.

Almindelig Historie.

- Th. O. Achelis: Svinehandel i gammel Tid, S. 101.
Vilh la Cour: Hedebygravningerne i 1930, S. 113.
H. C. Davidsen: Da Drengen faldt i Søvn i Kirken, S. 140.
Cl. Eskildsen: Den sønderjydske Adel, S. 51.
Cl. H. Friis: Kvægsyge i gamle Dage, S. 40.
" En Brandstiftelsessag fra N. Løgum Sogn, S. 143.
Jørgen Friis: I Krig, S. 73.
Dr. J. Hansen: Gram Slots Indsats i Verdenshistorien, S. 11.
Chr. Axel Jensen: En betegnende Indskrift, S. 47
H. Lausten-Thomsen: Stednavne i det østlige Sønderjylland, S. 24, 37.
" Skrædderne i Mjolden, S. 154.
" Sønderjydsk Litteratur 1864 1914, S. 177.
C. Majbøll og Cl. Eskildsen: Med det Slesvigske Regiment i Napoleonskrigene, S. 161.
P. H. Moos: Kirkeuret i Klipleve, S. 187
Cl Nielsen: Svinehandel i Tyskland, S. 103.
M. H. Nielsen: Lidt om Svinehold og Svinehandel i gammel Tid, S. 81.
Kr. la Cour Pedersen: Margreteborge og Mariegaarde, S. 33.
" Grjotgaarde og Graagaasen, S. 91, 98.
Andreas Petersen: Jes Thommsen af Kollund, S. 137.
Frederik Rudbeck: Øsby Kirke, S. 129.
August F. Schmidt: H. F. Evald som Landmaaler, S. 132.
— Christian 2's Taarn paa Sønderborg Slot, S. 49.

Digte.

- A. Otterstrøm: Guldhornene fra Gallehus og Budskabet, de bragte, S. 1.
Valdemar Rørdam: Kloppenborg Skrumsager, S. 66.
Hans Storm: Tiaarsfest, S. 97.

Fra Folkemund, Sagn og Minder.

- J Abild: Store Pølser, S. 158.
Karl Adersen: Dragedukken, S. 31.
" Hørgaard, S. 32.
" Lysholm, S. 32.
Hans Andersen: Naskærgaard, S. 47
" Krogholm, S. 47.
Maren Andresen: Æ Fanniker, S. 190
A. Bjerrum: Broderup Trædeild, S. 141.
" Vognens Klage, S. 48.
L. Bjerrum: Stenen paa Aaskov Hede, S. 46.
B. i S.: Lykke i Livet, S. 48.
Jørgen Eriksen: Guldkæreten, S. 48.
Cl. E.: Herskab og Tyende, S. 188.
Knud Evald: Hensat Brand, S. 48
H. Flint: Folkeminder fra Daler, S. 77, 95, 100, 125
I. C. Gregersen: Nissehistorier, S. 155.
Lærer Hansen: Broderup Trætteild, S. 158
P. Hj: En gammel Regning, S. 160
Chr. Jessen: Skatten i Boldkær, S. 141.
" Om Forbrand, S. 46
Johannes Klindt: Eventyret om Lorvig og de tre Prinsesser, S. 145
Chr. Knudsen: Sønderborg Slot, S. 142.
" Løngangene fra Sønderborg Slot, S. 143.
" Prinsessen fra Sønderborg Slot, S. 143.
" De 6 Bønder fra Sundsmark, S. 16.
" Overtro fra Als, S. 30
" Kanonaden ved Femern, S. 32
Marius Kristensen: Holdnæs, S. 157.
" Æ og a, S. 14.
H. Lausten-Thomsen: Brandtræer og Forbrand, S. 45.
Margarethe Linnet: Døden, S. 32.
Ingeborg Lorenzen: Heksemesteren i Abild, S. 15.
C. Ludvigsen: Forvarsel, S. 191.
" Varsel, S. 14.
Kresten Lønborg: Forvarsler, S. 189.

- Anne Marcussen: To Forvarsler, S. 191.
" Varsler, S. 32.
Janne Marcussen: Præsten fra Læk, S. 14.
" Et Valgsprog, S. 15.
" Hekseri, S. 15.
Peter Mikkelsen: Hensat Brand, S. 48.
P. Møller: Stærke Mads i Stursbøl, S. 144.
Andreas Nørregaard: For Vorter, S. 32.
" Stormfloden, S. 32.
" 100 Aars Manden, S. 48
" Skatten, S. 47.
Hans Okholm: Spøgeri, S. 14.
Arthur Petersen: Sølvknappe-Johannes, S. 189.
Ellen Petersen: To Varsler, S. 158
" Grønnebæk Sæbe, S. 159.
Thomas Petersen: Overtro fra Vennemose, S. 13
H. P.: Et Vrøvleeventyr, S. 47.
J. Raben: Hofdværgen paa Augustenborg, S. 103.
" Hofdværge, S. 124.
Carl Schmidt: Nogle Selvoplevelser, S. 159.
Bruno Thyssen: Spindekonen, S. 14.
S. T.: Et Mord, S. 191
Th. Th.: Naar Naturen gaar over Optugtelsen, S. 143.

Gammel Sæd og Skik.

- Cl. E.: Overtro paa Luthers Tid, S. 189.
" Blusbrænding paa Tønderegnet, S. 191.
Thorkild Gravlund: Kongeblus, S. 46.

Remser og Rim.

- H. Chr. Frydendahl: 3 Remser, S. 142.
H. P. Hanssen: En Vise, S. 16.
J. M. Holdt: Remser og Mundheld, S. 46.
Anne Marcussen: En gammel Vals, S. 30.
Andreas Nørregaard: To Remser, S. 142.
Ellen Petersen: Remse fra Jels, S. 158.
Fr. Rudbeck: Remser, S. 46.

Fra Hjemstavnsbevægelsen.

- Cl. E.: Haderslev i gamle Dage. En Boganmeldelse, S. 104.
A. P. Møller: Hjemstavnskursuset paa Rønshoved, S. 42.
Th.: De gamle Møller, S. 41.
— Sønderjydske Maanedsskrift, S. 80.

Stedfortegnelse.

- Aabenraa** 14, 16, 24, 32, 39, 68, 143, 144, 181, 191.
Aarslev 26.
Aartoft 59, 63.
Aarup 59, 62.
Aarø 25.
Aarøsund 24, 46.
Aaskov 45.
Aastrup 37.
Abild 13, 15, 112, 126, 127, 172, 173.
Abterp 190.
Adsbøl 25, 38, 55, 59, 60.
Agerskov 83, 85, 86.
Agtrup 15, 37.
Allerup 14.
Almsted 27, 47.
Almstrup 44.
Als 24, 25, 28, 56, 59, 177, 191.
Alslev 26.
Anslet 24.
Arnkilsøre 25.
Arnum 17, 18.
Arrild 182, 184.
Asserballe 25, 39.
Augustenborg 25, 30, 50, 62, 103 f., 124 f., 142.
Avnbøl 38, 54, 56, 60, 61.
Bajstrup 91, 141, 158.
Ballegaard 53, 56, 62.
Ballum 86, 87, 126 f., 159 f., 186, 191.
Ballumbjerg 18 ff.
Barderup 37.
Barsø 25.
Bedsted 27.
Bevtoft 12, 17.
Billeslund 46.
Binderup 37.
Bjærndrup 37, 59.
Bjærning 20.
Blans 56, 191.
Blæsborg 30, 104.
Bodum 29.
Bokholm 25.
Bolderslev 26.
Bommerlund 44.
Boren 45.
Borg 190.
Bov 25, 44.
Braadborg 54.
Branderup 22, 181.
Brarup 32.
Brede (Bredebro) 11, 16, 190.
Bredelykke 133 ff.
Breklum 180.
Brendstrup 136.
Brink 111.
Broballe 39.
Brobøl 38.
Broderup 141, 158.
Bromølle 142.
Brunsnæs 25.
Brøns 23, 48, 126.
Bøgelhus 52 f.
Bøglum 29.
Bøgskov 59, 62.
Bønderby 111, 155, 192.
Bønstrup 37.
Christiansfeld 25, 161.
Dalby 37.
Daler 31, 32, 77 ff., 95 f., 110 ff., 125 ff., 140 f., 192.
Dalholt 38.
Danevirke 34, 44.
Draved Skov 67 ff.
Drengsted 30, 32, 47, 48, 142.
Duborg 42.
Dybbøl 38, 39, 44, 135, 143, 177.
Dybvig 24, 46.
Dyndved 29, 39.
Dyvig 25.
Døstrup 11, 82.
Egen 28.
Egenæs 45.
Egeskovgaard 54.
Ellum 13, 29.
Elstrup 28, 29.
Emmerlev 126.
Emmerske 16, 78, 192.
Endrupskov 18.
Ensted 27.
Erlev 26.
Errested 27.
Faargaard 41.
Faarmandshøj 19 ff.
Favstrup 37.
Feldum 29.
Felsted 27, 58.
Filipsborg 60.
Fiskbæk 59, 60, 62, 63.
Fjelstrup 37, 38.
Flensborg 35, 42 ff., 81, 124, 168.
Flovt 46.
Foldingbro 19.
Fredsted 27.
Frestrup 28.
Frørup 28, 37, 38, 161.
Frøslev 25, 26, 28, 178.
Gaansager 48.
Gaardeby 141.

- Gallehus 1 ff., 157.
 Gammelby 79, 110 ff.,
 189, 192.
 Gammelgaard 14.
 Gasse 101.
 Gelling 25.
 Genner 24.
 Gerup 78 f., 96, 110 ff.,
 125, 190, 192.
 Gesing 159 f.
 Gjelsaa 17.
 Gjelsbro 18 ff.
 Graasten 51 ff., 97, 132.
 Gram 11 ff., 17, 59,
 133 ff.
 Gravenshoved 24.
 Gremmerup 37.
 Grøngrøft 59, 63.
 Grønnebæk 158, 159.
 Guderup 28, 29.
 Gølling 26.
Haderslev 11, 12, 24,
 25, 26, 46, 67, 90,
 100 f., 104 ff., 130 ff.,
 144, 159, 177.
 Hajstrup 46.
 Hajstrupgaard 32.
 Halk 24, 39.
 Hammelev 26
 Harreslev 26.
 Havsted 46, 141.
 Havnbjerg 48.
 Hedeby 23, 113 ff.
 Hejlsminde 24.
 Hellevad 158
 Hjerndrup 37.
 Holbæk 53, 55.
 Holbøl 44, 47.
 Holdnæs 25, 157.
 Holm 32, 192.
 Holte 38.
 Hoptrup 39.
 Hosted 27.
 Hovslund 111.
 Hovst 27.
 Humtrup 191.
 Hundslev 26.
 Husum 29, 73, 86 f.
 Hvinderup 37.
 Hyrup 37.
 Høgsbrogaard 59.
 Høgslund 13 f.
 Højer 14, 41, 112, 126 f.,
 189.
 Højst 192.
 Højrup 17, 37, 180.
 Hønkys 25.
 Høruphav 25.
Immervad 34.
Jarup 37.
 Jegerup 130.
 Jels 34, 158 f.
 Jordsand 106.
 Jybæk 170.
 Jyndeved 52 f., 54.
 Jørilhage 24.
Kabdrup 37.
 Kalvslund 142.
 Kalø 25.
 Karlsvraa 54.
 Kastrop 14.
 Kegnæs 16, 25, 83.
 Keldet 38.
 Ketting 30, 104.
 Kiding 59, 62, 63.
 Kjelstrup 59, 62.
 Klinborg 13.
 Klinting 16, 26.
 Kliplev 25, 26, 44, 59,
 60, 187 f.
 Klægsbøl 32.
 Knudshoved 24.
 Kobbersted 27.
 Kobbervold 125 f.
 Kogsbøl 53.
 Kollund 137 ff.
 Kongeaa 17.
 Kongsrose 67 ff.
 Kongsted 27.
 Kopsholt 38.
 Kværs 25, 54, 59.
 Kærgaard 53.
 Københoved 181.
Langholt 38.
 Lerte 158.
 Lindet Skov 22.
 Lindsnakke 24.
 Lintrup 142.
 Lovrup 14.
 Lund 192.
 Lunding 26.
 Lydersholm 32.
 Lyksborg 25, 60.
 Lysholm 16, 30, 32, 143.
 Læk 14 f., 87.
 Løgum (Nr), Løgum-
 gaard 29, 32, 40 f.,
 143.
 Løgunkloster 15, 19,
 40 f., 52, 68 f., 89.
 Løjt 46 f., 56.
Majbøl 39.
 Maugtrup 82.
 Medsted 27.
 Mels 27.
 Mjang 14.
 Mjolden 154 f., 180, 190.
 Mjøs 27.
 Moltrup 37.
 Munkbrarup 37.
 Munkvolstrup 37.
 Møgeltønder 1 ff., 32,
 126, 155 ff., 160, 184.
 Mørkholt 38.
 Mørvig 25.

- N**askærsgaard 47.
Neder Jerstal 82.
Nybøl 25, 38.
Nyhus 34.
Nykirke 16.
Nørballe 45.
Nørborg 39, 60.
Nørby 37.
- O**ksevej 44.
Okseøer 42.
Olgerdige 44.
Ornum 37.
- P**oggenbøl 156.
Puggaard 156.
- R**aade Hoved 24.
Ragebøl 38.
Rangstrup 68, 142.
Rejsby 86.
Revshale 24.
Ribe 12, 17, 18, 23,
56, 87, 127.
Ringtved 38.
Rinkenæs 54, 58, 184.
Rise 67.
Risum 29.
Roager 127.
Roest 45.
Rougstrup 37.
Rudbøl 78.
Ryd 35, 45.
Rødding 134.
Røde Kro 17, 68.
Røjager 38.
Røllum 29.
Rømø 22, 159, 184, 185.
Rønhave 56.
Rønshoved 42 ff., 51,
Rørkær 14.
- S**andersvig 24
Sandsvig 24.
Sandvig 24.
- Satrup 45.
Schackenborg 140 f.
Sebbelev 25, 26.
Sehested 162 f., 167 f.
Sejerslev 192.
Sillerup 37.
Simmersted 27.
Sjellerup 28, 29.
Skartved 38.
Skodborg 12.
Skodsbøl 38.
Skovby 25, 37.
Skovbøl 38, 56, 61, 62.
Skovbølling 26.
Skovgaard 15, 30, 32,
191.
Skrydstrup 17, 81 ff.
Skærbæk 15, 22, 25,
159 f.
Skærrev 24.
Slesvig 23, 162, 168,
170 ff., 178.
Slivminde 24.
Smedager 181.
Smøl 38, 43.
Snogbæk 24.
Snurom 112.
Sommersted 17, 27.
Spandst 17 ff., 127.
Stegsvig 25.
Stenderup 14, 37.
Stendetgaard 38.
Stensbæk 17 ff.
Stepping 26, 83.
Stevlt 38.
Stevning 25.
Stoltelund 63.
Straarup 37.
Stubbum 29.
Stursbøl 144.
Styding 26.
Sundsmark 16.
Sundved 25, 38, 39, 59.
- Surballe 39.
Sød 191 f.
Søgaard 44, 47, 51 ff.
Sølsted 145.
Sønderballe 24, 39.
Sønderborg 16, 32, 39,
42, 44, 49 ff., 56, 58,
60, 103, 124 f., 142,
178.
Søndergaarde 79.
Sønderløgum 191.
Sønderup 37
Sørup 45
- T**aarning 26.
Tarup 37
Tastrup 37.
Terkelsbøl 48.
Tinglev 26, 68.
Tirslund 28.
Tiset 28.
Toftlund 11, 17, 25, 132,
133.
Tohede 143.
Toldsted 26.
Tombøl 38, 183.
Tontoft 25.
Tornskov 13
Torsballe 28.
Torsbjerg 28.
Torsholt 28.
Torsted 28.
Tostrup 37.
Tovskov 144.
Traasbøl 38.
Trøjborg 11, 53, 63, 86,
126, 128, 158.
Tyrstrup 28, 37.
Tyvse 14.
Tønder 14, 32, 56, 59,
68, 78, 87, 103, 108,
126 f., 144, 180, 182,
191.

Tørning 26.

Uge 58.

Ullerup 60, 191.

Ulstrup 37

Undelev 26.

Urnehoved 23, 44, 56.

Waardbjerg 59.

Vandling 26.

Varnæs 24, 37, 52.

Vedsted 27.

Vejstrup 37, 38

Vemmingbund 25, 26.

Vemmingtved 38.

Vennemose 13 f.

Vester Terp 14, 143.

Vilsbæk 39, 59.

Visby 110, 128, 192.

Vojens 17, 28.

Vongshøj 69.

Vonsbæk 28, 39.

Vonsild 28.

Vonsmose 28.

Vyk 11

Øbening 26.

Ønlev 26.

Ørby 24, 37.

Ørslev 26.

Ørsted 27.

Øsby 37, 46, 129 ff.

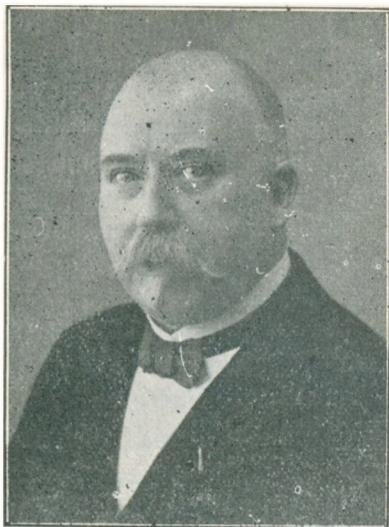
Østerby 32, 77 ff., 96,

111 f., 141, 192.

Øster Løgum 68.

En samling deraf er udkommet 1926 under ordtaget „Tanker og Toner“.

Johan Zerlang

Hans versekunst hører med til den bedste, lidt spædt og klingert kan undertiden hans tale lyde; den bringer minder om hans islandske studier og om danske folkeviser, men altid er den ren og pur. Der er en klokkeklang i nogle af hans digte, som er sjældnen i vore dages danske vers.

„Den lange, lyse dag er leden
med fuglesang og forårsblæst,
og solens gyldne bold er gleden
bag bakkehammen i nordvest.

Og aftenklokkens toner ringer
farvel til dagen, som skal dø,
og natten breder sine vinger
og skygger over land og sø“.

Så stille, så skært løber hans vers. De trøster ham i tunge tider; da kan han synge om forårstegnene:

„De bærer os i døden frem
fra Jordens vinterdage
til himlens solskinsfyldte hjem
med våren uden mage.“

Hans digt kan nå til storladen enfoldighed, glat og enkelt er det altid:

„Er tanken simpel, er tonen svag,
er evnerne små og ringe,
det er dog hele mit hjerteslag,
som lader de strenge klinge.“

Redaktør, nu amtsskolekonsulent Nicolai Svendsen har skrevet to bøger, han udgav 1902 og 1904 „Mens Stormen raser“ (under navneskjulet Broder Boysen) og „Hjemstavn“. Forfatteren sad for en presseforseelse i fængsel sammen med sin medredaktør ved „Hejmdal“ Thade Petersen. De benyttede begge dette ufrivillige ophold til at skrive en bog, Th. Petersen om Rømø, Svendsen „Mens Stormen raser“, et tidsbillede fra den nationale kamp på baggrund af stormfloderne ved Sønderjyllands vestkyst. Bogen begynder med en sådan stormflodsskildring og tegner så en række billeder af nordslesvigske bønders kamp mod tyskhedens stormflod. Han har den øvede journalists håndelag, kan sætte en scene fast og upåklageligt op, han

mestrer og vælger sit stof med sin klare intelligens og skaber en dybt ærlig bog, der solidere end nogen anden viser Nordslesvigernes nationale sindelagsvanskeligheder. De spørgsmål, han lader sine personer tumle med, er mere omfattende, end Skovrøy har kunnet fremstille dem; han tegner ikke blot karaktererne, men sætter dem i forhold til vigtige begivenheder og lader dem vokse med opgaverne. „Mens Stormen raser“ giver det mest flersidige billede fra den nationale kamp, „Hjemstavn“ går dybere i enkelttilfælde, og forfatterens humor kommer mere til ret i den, især i en enkeltskildring af en forhutlet arbejder. Hovedpersonen er ellers Strandsted præst, hans stilling i sognet og hans udvikling til forståelse af den nationale kamps værdi. Svendsens bøger giver god og smuk besked om mange af de spørgsmål, der arbejdedes med i Sønderjylland ved århundredskiftet, og litterært står de højest af udlændighedstidens senere litteratur.

Hansigne Lorenzen

Ved siden af dem kan kun Sven Tanges bøger nævnes. Hendes borgerlige navn er Hansigne Lorenzen, født Jenssen, og hun er gift med gårdejer Lorenzen i Ballum; men den gang, hun skrev sine første bøger, var han lærer i præjsisk tjeneste, og det vilde have været ganske utænkeligt, at han kunde blive i sit embede, om myndighederne fik at vide, at hans hustru skrev danske bøger. Han mistede imidlertid alligevel embedet, fordi han deltog i arbejde for afholdssagen; men endnu imedens fru Lorenzen skrev sine første bøger, havde hun al grund til at skjule sit navn under „Sven Tanges“, og skjulelt holdt forbausende godt og længe.

Også fru Lorenzens bøger var nationale indlæg, først hendes brede trebindsskildring, hvis enkelte dele hedder: „Der kæmper et Folk“, „Der stander en Strid“ og „Saa lægges den Sæd“. Deres værd ligger i deres varme, de er undertiden tyngede af, at forfatterinden vil have alt for meget med; det kan være vanskeligt for hende at afgrænse de billeder, der ses på hver side så fuldt at optage hendes sind. I „Thøge“ er begrænsningens kunst bedre

lykkedes forfatterinden; derfor er den bleven fru Lorenzens bedste prosabog: et sandfærdigt og klart billede af en vestslesvigsk gårdejer og hestehandler, tydeligt tegnet efter levende model og levende i sin tegning.

Kort før krigen udsendte fru Lorenzen et større fortællende digt „Arveguld“, der forbavsede ved hendes betydelige versedannende ævne, formelt noget af det bedste, der i bunden stil er skrevet i Sønderjylland. Det bedste kom imidlertid først efter krigen; da har Hansigne Lorenzen i sin digtsamling „Tider og Steder“ vist, at hun kan forme et digt knapt og klart, som støbt om indholdet. Igennem krigens prøvelse er hun nået frem til større dybde i indhold, fastere herredømme over formen end nogen af Sønderjyllands digtere under fremmedherredømmet.

Og det morsomste er, at hun ikke står ene: I det frigjorte Nordslesvig er der ved hendes side trådt digtere frem som Hans Storm og Marcus Lauesen. Stærkere toner end denne sidstes har ikke lydt i Sønderjylland siden Brorsons dage. Det var småt og lidt, der groede, da landet lå i lænker; nu har vor danske frihed givet mulighed for ny vækst. Vi ser den, og vi ser, at vor ny litteratur naturligt følger sig ind i det øvrige lands. Dens plads er nu i den

almindelige danske litteraturhistorie.

Kirkeuret i Kliplev.

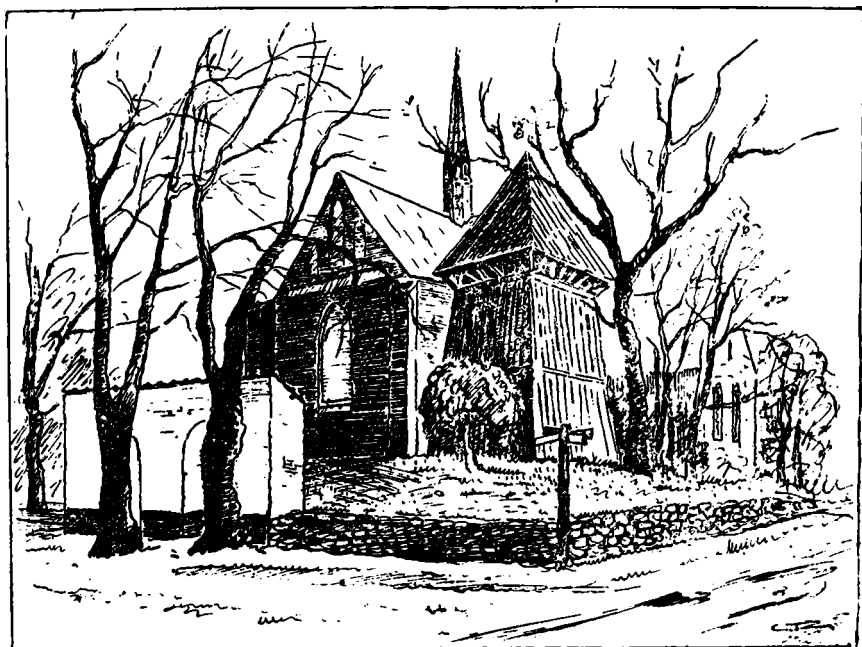
Af Sognepræst P. H. Moos

Hvad der nu kaldes Lundtøft Herred, hed oprindelig Kliplev Herred. Byen Kliplev ved „Klipbæk“ (nu Bjerndrup Mølleaa) har i sin Tid været Hovedbyen i Herredet, dens Kirke blev Herredskirken, der stod i Forbindelse med Retsplejen paa Herredstinget. Fra Begyndelsen har den været større anlagt end Herredets øvrige Kirker; den har hævdet sin Stilling gennem Tiderne. I den katholske Tid var den Valfartskirke; i den Tid er Koret ombygget, efter Mønster fra Udlandet blev Koret højere end Kirkens Skib, (ligesom ved Hovedkirkerne i Nürnberg). Paa Taget rejstes et højt slankt Spir, der er synligt viden om. Mens de egentlige Kirkeklokker, 3 i Tallet, hænger i et „Klokkehus“ ved Kirken, er der i Spiret anbragt en Malmklokke, hvorpaa der slaas Timeslag. Hjulværket staar i det tidligere St. Hjælpers Kapel, en Tilbygning paa Korets Nordside. Inde i Kirken er der paa Væggen ogsaa anbragt en Klokke; en Figur forestillende en Vægter holder en „Morgenstjerne“ i venstre og en Hammer i højre Haand, hvormed han slaar Timeslag, drevet af samme Hjulværk; hver Gang han slaar paa Klokken, drejer han Hovedet. I mange Aar har Urvær-

ket staaet stille; de ældre mindedes Urets Slag med et Suk; det var som om de mindedes om, at der var mere end Uret der var i Ulave.

For nylig er det lykkedes Menighedsraadet at faa Hjulværket repareret og Uret sat i Gang: Fra Spiret lyder Timeslagene fra Malmklokken, Dag og Nat, ud over Byen og nærmeste Omegn; inde i Kirken arbejder denaarvaagne Vægter ufortrøden med at fortælle, at „Klokken slaar, Tiden gaar. Evigheden forestaar“, som der staaer paa Vægterens Fodstykke. Det har vakt almindelig Glæde at høre Klokken igen. Noget, der var kommen i Ulave er atter i Orden, bundne Toner har faaet deres Frihed; der lyder igen en Røst fra Kirken ud til Beboerne, Kirken vil ogsaa tale med i Folkets Leven og Færden.

Kirkespiret antages at være fra 1436, dets Klokke fra 1638, Vægteren fra 1650. Nogen Urskive med Visere har der aldrig været.

~ S A M L E R E N ~

Herskab og Tyende.

Da Daniel Rantzau i Aaret 1569 faldt foran Varberg, blev v. Qualen udnævnt til Feltmarskal efter ham. Josias v. Qualens Datter Ølgaard blev gift med Brejde Rantzau paa

Bothkamp. Om hendes Datter Beate Rantzau fortæller Detlei v. Ahlefeldt (død 1668) følgende Træk, der er betegnende for Datiden:

Beate Rantzau lod bygge to Svinestalde over hinanden. Svinene i den

øverste Stald blev fodrede med Mandler og Rosiner, for at deres Flæsk kunde smage liffligt. De var nemlig bestemte til Fruen selv, Svinene i den nederste Stald, der slagtedes til Tyendets Køkken, maatte leve af den Gødning, som fra de øverste Svin faldt ned til dem. Cl. E.

+

Overtro paa Luthers Tid.

Luther udgav 1518 en kort Forklaring til de ti Bud. 1520 fulgte en Omarbejdelse, „De ti Bud i kort Form“, med Tilføjelsen af „Troen i kort Form“ og „Fadervor i kort Form“. Disse Skrifter er Forløbere til den senere Katekismus. Luther giver først en kort Forklaring til Budene, nævner derefter i Form af en Fortegnelse Overtrædelserne, til sidst i samme Form Opfyldelsen. Overtrædelserne til de enkelte Bud er altsaa holdte i samme Form som de middelalderlige Skriftekataloger eller „Syndespejl“. Meningen er, at enhver, der læser Fortegnelsen, skal prøve sig selv, om han ikke har gjort sig skyldig i disse Fejl.

Fortegnelsen over Overtrædelserne til det 1. Bud giver et godt Billede af Datidens Overtro og skal derfor gengives her:

Overtrædelser: Den, der søger Trolddom, sort Kunst, Pagt med Djæveln. Den der bruger Brev, Segl, Urter, Ord, Signen og deslige. Den, der øver Ønskekviste, Skattebesværgelse, at se Krystaller, „Mantelfahren“ (hvad er det?), at stjæle Mælk. Den, der indretter sin Gøren og Laden efter udvalgte Dage, Himmelstegn, kloge Mænds Mening. Den, der tilskriver Djæveln eller onde Mennesker sin Ulykke og Modgang, og ikke mødtager den med Kærlighed og Lovprisning som en Bod og gode fra Gud og bærer den hjem med Taksigelse og Taalmod — —“

Cl. E.

+

Sølvknappe-Johannes.

En Ejer af Gaarden „Store Høver“ syd for Højer havde sluttet Pagt med Djævelen. Denne havde lovet ham saa megen Jord, som han kunde pløje om i den Tid, der blev holdt Gudstjeneste i Højer Kirke, men det skulde pløjes saadan, som det ellers blev gjort. Fure ved Fure pløjede han rundt i store Kredse, saa han havde pløjet et stort Stykke, da Gudstjenesten var forbi. Paa Grund af Pagten med Djævelen havde Manden imidlertid ingen Ro mere, og efter Døden kunde han ikke finde Hvile i Graven. Man kunde se ham gaa hvileløs fra sin Boelsplads over Sejersbækken op til Højergaard midt i Byen. Han fandt først Ro, da der blev skudt efter ham med en Sølvknap og han derefter med en Egepæl blev nedmanet i Stalden til Højergaard. Denne Pæl har endnu staaet der længe efter, og den blev først taget bort af den forrige Ejer.

Arthur Peterson, Højer.

+

Forvarsler.

Da jeg var en halv Snes Aar gammel, kom jeg en Aften med min Fader og Moder fra Gammelby. Paa een Gang saa vi, at der brændte en Gaard i Østerby. Vinden var østlig, og Gnisterne fløj over mod Vest. Vi kunde nok omtrent se, hvilken Gaard det var, men kunde, da det var Aften, ikke bestemme det helt nøje. Det viste sig imidlertid, at der overhovedet ikke var brændt nogen Gaard.

Et Par Aar efter brændte imidlertid den Gaard, vi havde set i Forbrand den Aften. Vinden var østlig, Gnisterne fløj over mod Vest.

— — —
En Aften hørte min Kone et ejendommeligt Dump ovre hos Naboens, hvor Konen laa syg. Nogle Dage efter døde Konen. Da man kom med Ligkisten, satte man den haardt

ned, saa det gav en ejendommelig dump Lyd. Min Kone hørte den; det var nøjagtig den samme, hun havde hørt nogle Aftener i Forvejen.

— — —
Min Broder og jeg laa engang som Børn sammen i Sengen, da vi midt om Natten blev vaagen ved, at man malede Kaffe ude i Køkkenet. Vi blev helt sært tilpas ved det. Næste Morgen spurgte vi Moder, men hun sagde, at man ikke havde haft Kaffemøllen i Gang om Natten. Nogle Dage efter døde Bedstemoder. Da min Broder og jeg kom hjem, sad Moder i Køkkenet og malede Kaffe til Begravelsen, og vi følte begge straks, at det var det, vi havde hørt.

Kresten Lønborg. Gerup.

+

Æ Fanniker.

Pastor Johannes Schmidt, som flyttede fra Brede Sogn til Als i Aaret 1894, stod en Aften i sit Studereværelse og saa gennem Vinduet ud i Præstegaardshaven. Han saa da, at der gik tre Mænd i Haven, og det var, som om de søgte efter noget. Præsten kendte de to, men den tredje kendte han ikke. Han gik ind til sin Kone og spurgte hende, om hun vidste, hvad Chresten Hansen, Bødker Broder og en fremmed søgte efter ude i Haven. Men det vidste hun ikke, og Dagen efter paastod begge Naboer, at de slet ikke havde været i Præstens Have.

Paa Nørremarksvæjen Nordvest for Abterp By var der flere Gange blevet set et Lys, som vippede op og ned og bevægede sig langs med Vejen mod Vest. Men paa et og samme Sted blev det altid staaende og forsvandt saa. Min Fader var engang i December Maaned paa Jagt. Det havde frosset lidt i Morgenstunden. Da han gik over Nørremarksvæjen Nord for Abterp By, hvor Vejen er sandet, saa han friske Spor af bare

Fødder i Sandet. Han blev nysgerrig efter at faa at vide, hvorledes dette kunde hænge sammen, og fulgte med Sporet langs Vejen mod Vest. Saa saa han noget hvidt og rødt henne paa Vejen. Han gik nærmere til og fandt Liget af en Kvinde. Hun havde kun en Særk paa og et rødt Klæde om Hovedet, men var ellers fuldstændig nøgen. Liget laa der, hvor Lyset altid blev borte.

I Borg boede der en gammel Kone, som stammede fra Fanø, og derfor kaldte man hende „æ Fanniker“. Hun blev syg og sengeliggende, og det saa ud til, at det lakkede mod Døden. Hun blev lidt sær i Hovedet og kom desuden i Sjælenød. En Aften i December Maaned var hun staaet op af Sengen og var gaaet bort. Samme Aften sad Pastor Schmidt i sit Studereværelse, da der blev banket paa Døren. Den gamle Fannik kom ind. Præsten blev helt underligt til Mode, da han saa den blege Kvinde i Døren, og da hun var saa mangelfuldt paaklædt, gik han ind til sin Kone for at hente nogle Klæder til Stakkelen. Men da han kom tilbage, var den gamle gaaet bort. Han gik saa ind til sine Naboer Chresten Hansen og Bødker Broder og bad dem hjælpe ham at søge efter „æ Fanniker“. De søgte ude i Præstens Have, og nu gik det op for Præsten, at det var ham selv og disse to, som han havde set hin Aften. Den fremmede, som han ikke havde kendt, var ham selv. De fandt ikke den syge. Hun var gaaet til Abterp for at opsøge Læreren, men da hun her fandt Døren lukket, har hun villet opsøge Præsten i Mjolden, som hun havde lidt Kendskab til. Læreren i Abterp havde om Aftenen hørt en underlig Kradsen ved Vinduerne. Vejen over Bredeaa til Mjolden kendte den gamle Kone godt. Hun har villet gaa over Aaen ved Traneengene, hvor der dengang var et Aalested,

og hvor der laa to Bjælker over Aaen. Undervejs er hun imidlertid blevet indhentet af Døden.

Vi Børn var efter denne Tildragelse saa bange for „æ Fanniker“, at vi ikke vovede at gaa op paa Loftet, naar det begyndte at blive mørkt. Og naar en af os var ondskabstuld og i Skumringen under Legen raabte: „No komme æ Fanniker!“ saa løb vi sammen i en Flok og var helt forskrækkede.

Maren Andresen, Nørhus-Ballum

+

Et Mord.

Der var en Pige, der tjente hos en Mand paa Als. Hun og Manden — Eriksen hed han — blev gode Venner, og de vilde have Konen af Vejen. Saa fik Manden Pigen til at gøre det. Det var en Aften i November. Han lagde Pigen Bøssen i Armen. Mens han blev liggende i Sengen, skulde Pigen gaa udenfor Vinduet og skyde Konen, medens hun sad og spandt, og hun gjorde det ogsaa. Men de blev begge syge og raadnede op.

Der er forfattet en Vise derom. Marie Andersen fortæller: Manden var Jæger hos Hertugen. Det var nok Krybskytter, der voldte Drabet, de havde tiltænkt Manden Skuddene. Der opstod Folkesnak ved, at Manden ægtede Pigen. S T., Ullerup

(vod C. Ludvigsen, Aabenraa.)

+

Forvarsel.

Nede i Blans ved Langbro kom der en Kone en Aften ud i Mørket, og da saa hun, at der kom danske Soldater løbende omkring deres Hus, forbi hende og over efter Blansgaard. Aaret efter kom der virkelig Soldater, forfulgt af Prøjserne, samme Vej ad Sønderborg til. Konen hed Dorothea.

Vod C. Ludvigsen, Aabenraa.

+

To Forvarsler.

Imellem Humtrup og Sønderløgum er der mange, som har set nogle Lys, og naar de kom derhen, maatte de altid vende om, thi de kunde ikke komme forbi dem. Bestemt paa det Sted ligger nu en Banegaard.

Da Martin Schæfer tjente paa Vestergaard ved Sønderløgum, spurgte nogle fra Nabogaarden, som var kommet sent hjem en Aften, hvad der havde været paa Færde henne hos dem den Aften, fordi de havde gaaet rundt med en Lygte. Martin Schæfer svarede, at de ikke havde været ude om Natten. Otte Dage derefter døde Konen paa Vestergaard, og Ligs karen kom til at holde bestemt paa det Sted, hvor de havde set Lyset.

Anne Marcussen, Skovgaard

+

Blusbrænding paa Tønderegnet Af Cl. E.

I „Sønderj. Maanedsskr“ 2 Aarg. har Aug. F. Schmidt skrevet om Blusfester i Sønderjylland. Han indleder med at sige: „Der er straks det at meddele, at i Sønderjylland brænder man baade Valborgblus (^{30/4}) St. Hansblus (^{23/6}) og „Pers Pig“ (^{23/2})“. Da jeg i Tønder Seminariskolens nuværende 8. Klasse talte med Børnene om Blusbrænding, viste det sig, at der i den ene Klasse kendtes Blusbrænding paa fire forskellige Dage. Det kan derfor maaske interessere at læse, hvad Børnene nedskrev om det. Det meste er kendt, men lidt nyt er der i Meddelelserne.

Persblus.

Hvert Aar den 21. Februar om Aftenen brænder Børnene i Sæd „Pers Skæg af“, som det kaldes. Om Eftermiddagen gaar de rundt og tigger Halm og binder saa Fakler deraf. Disse Fakler laves paa følgende Maade: Først tager de en

Stang og vikler Halm om den, der efter bindes det fast med Reb. Henimod Aften tager de deres Fakler og gaar hen paa en Bakke, som kaldes Holbjerre. I gamle Dage bandt de gamle en tung Sten i Faklerne, saa Børnene havde svært ved at bære dem, og de faldt mange Gange, før de naaede ud til Holbjerre. Naar Børnene har slæbt Faklerne derop, sætter de Ild til dem. Naar Faklerne næsten er opbrændt, kaster de dem sammen i en Dynge, idet de siger: „Nu smider vi Faklerne til Per!“ Folk troede, at den haardeste Del af Vinteren nu var forbi. Naar Faklerne var helt opbrændt, gik alle Børn glade og syngende hjem.

Inger Jensen, Sæd.

Paa Pers Aften, den 21. Februar, binder vi nogle Halmknipper sammen og slæber dem op paa et højt Sted paa Marken. Naar Mørket er brudt frem, tænder vi et Baal, og ved det tænder vi Knipperne og løber op og ned ad Marken, til hvert Knippe er brændt ud. Undertiden er der nogle, som tænder Ild til en Tjæretønde. — At tænde Blus paa Pers Aften er en gammel Skik. Man siger, at saa fryser det ikke mere. Pauls Dag er fire Uger før Peters Dag, og da fryser det endnu. Men Per var en haard Mand, og han sagde, at hvis jeg havde lige saa megen Magt som Paul, vilde jeg lade Kalvene fryse ihjel i Køerne. Men da Pers Dag er nærmere hen mod Foraaret, og Solen staar højere paa Himlen end paa Pauls Dag, saa knækker den Pers Magt

Marie Tygosen, Emmerske.

Valborgsblus.

Den første Maj er det Valborgs Dag. Aftenen før er det Valborgs Aften, og da brænder vi Valborgsblus, men vi siger, at vi brænder Vinteren af Byen. Længe i Forvejen kører vi Tjørn og gammelt Skram-

mel derhen, for at det kan ligge og blive tørt, til det skal afbrændes. Somme Tider har vi ogsaa en gammel Tjæretønde, som vi kaster ind i Ilden, saa ryger det ordentlig. Naar vi gaar hen til Stedet, hvor vi brænder af, tager vi for det meste noget Halm med til at tænde ved.

Vi kan se, at de brænder Vinteren af Byen baade i Øster Højst og Lund.

Ida Thomsen, Fiolm.

St. Hansblus.

Pigen Johanna Hansen fra Tønder skildrer her St. Hansfesten ved Seminariets Have. Da denne Fest først er kommet op efter 1920, har Beskrivelsen ingen Interesse i denne Forbindelse.

Kongeblus.

Den 26. September er det vor Konges Fødselsdag, og om Aftenen tænder vi derfor Kongeblus. De fleste Deltagere er Børn, men der er dog altid nogle Voksne med. Vi holder det forskellige Steder. Dagen i Forvejen samler vi Halm og andet, der kan brænde, maaske ogsaa en Tjæretønde, sammen i en Dynge. I Fjor gik mine Brødre rundt i Byen for at faa noget til Blusset, og de fik fat paa gammelt Tag og visne Tjørn. Ved Blusset har nogle Maand en Fork, som de rager op i Ilden med. Vi stikker et Kasteskaft ind i Ilden, og naar det brænder, svinger vi det i Luften og kaster det i Vejret, saa det er synligt langt borte. Derefter tæller vi med stor Interesse Blussene i Omegnen. Somme Tider har vi set Blus i Bønderby, Østerby, Visby, Sejerslev, Gammelby og Gerup. Ved Blusset synger vi „Kong Kristian stod ved højen Mast“, og naar det er udbrændt, raaber vi Hurra for Kongen.

Annelise Nielsen, Daler.

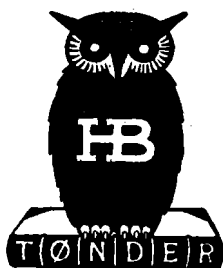
Tønder Amts Centraltrykkeri

Østergade 40

Tønder

Telefon 141

Bog- og Akcidenstrykkeri
Formularlager - Bogbinderi

Vi har endnu et mindre Restoplæg af

Sønderjydsk Centralforenings Festskrift
før Kr. 12,00 — nu 6,00,

Denne smukke og indholdsrige Bog bør ejes af
enhver national Interesseret.

Ligeledes haves endnu:

R. P. Rossen: Danmarks Kongeslægter 1,50,
En udmærket Bog om dette interessante Emne

Bøgerne tilsendes portofrit fra

HANS BECKS BOGHANDEL

Storeg. (J. N. Jepsen) Tønder

Johs. Paulsen Schmidt's Boghandel, Tønder

Vestergade 67

Telefon 261

Stort Udvalg i Skønlitteratur, Fylde-
penne, Æskepost, billige franske
Raderinger og Lædervarer.

Hurtig

og præcis Besorgelse af alt indenfor Bog-, Kunst og Musik-Branchen
fra Indland og Udland.

I VESTSLESVIG

bør man læse

VESTKYSTEN.

Bil-

Traktor — Motor — Maskin

Smøre-

Olier

Fedt, Vognsmerelse, Gear-
kasselie og Drivremme

kun Ima Kvaliteter

CARL BORCH

Tønder

Telf. 44

H. P. Lorentzen

V. J. Lund's Eftfl.

Bogbinderi og
Protokolfabrik

TØNDER

Østergade 40 Telf. 106 Over Gaarden

Alt Bogbinderarbejde
udføres hurtigt og solidt.

**LYS & KRAFT
RADIO
STOREGADE 24 TLF. 378
N. PICULELL**

Sønderjydsk Maanedsskrift

Tønder

Postgiro Nr. 9816.

Abonnementspris fjerdingaarlig ved Posten Kr. 1,65, — i
Boghandelen eller frit tilsendt fra Seminarielærer Eskildsen
i Tønder Kr. 1,50.